

DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER

STRANDGADE 56 • 1401 København K
32 69 87 87 • diis@diis.dk • www.diis.dk

DIIS Brief

Den glemte krig i Vestsahara

**Ulla Holm
Februar 2007**

Abstract

Vestsahara er besat af Marokko. Det oprindelige folk – saharawi – kræver, at Vestsahara bliver en uafhængig stat. Marokko er totalt imod. De unge saharawi startede en intifada i 2005. Oprøret risikerer at eskalere med marokkansk vold til følge. Denne optræning kan i løbet af 2007 blive et yderst alvorligt problem for hele Nordafrika.

Ulla Holm er seniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS

Introduktion

Ingen taler i Europa om Vestsahara, som har været besat af Marokko siden 1975. I 1992 blev krigen mellem saharabeboerne, kaldet saharawi (arabisk: de der kommer fra ørken), afløst af en våbenhvile. FN har siden da garanteret for, at krigen ikke igen bryder ud. Men desperationen vokser blandt især de unge saharawier i Vestsahara. De startede en 'intifada' i 2005 mod den marokkanske besættelsesmagt. Der er en reel risiko for, at konflikten eskaleres i Vestsahara. Det marokkanske politi er kendt for at slå hårdt ned på demonstranterne med yderligere vold som følger. Overtrædelse af menneskerettigheder forekommer særdeles hyppigt i Marokko. De unge saharawier har siden 2005 måtte sande, at de ikke kan forvente at menneskerettigheder tages særligt alvorligt i Marokko. De unges vrede mod politiets fremfærd vinder genklang i saharawi-flygtningelejrene i den algerisk by Tindouf, som ligger ved den marokkansk-algeriske grænse - lidt øst for Vestsahara. Kravet om Vestsaharas uafhængighed af Marokko lyder stadig højere og dermed kan den latente konflikt mellem Algeriet og Marokko om Vestsaharas fremtid tilspidnes. Det er en bekymrende udvikling, som jeg fik bekræftet, da jeg i december 2006 opholdt mig i flere dage i flygtningelejrene i Tindouf. I disse lejre bor der ifølge flygtningenes eget udsagn ca. 160.000. En FN-rapport fra maj-juni 2006 bedømmer antallet af flygtninge til at være ca. 90.000.

Den uløselige konflikt

Fra slutningen af 1800-tallet og indtil 1912 konkurrerede Frankrig og Spanien om kontrol over Marokko. I 1884 overtog Spanien en lille del af det sydlige Vestsahara. I 1900 udvidedes den spanske kontrol til at omfatte de sydlige provinser. I 1904 aftalte Frankrig og Spanien, at Spanien skulle have suveræniteten over den nordligste del af Vestsahara. I 1912 blev Marokko et fransk protektorat, og Frankrig gav tilladelse til, at Spanien fik retten til det samlede 'Spansk Sahara', som området dengang blev kaldt.

Da Marokko blev selvstændigt i 1956, gjorde det krav på Spansk Sahara. I 1957 angreb saharawistammer (saharawi: de der kommer fra ørken) spanske mål i Spansk Sahara. Oprøret blev slået ned af spansk militær. Men dermed var historien ikke slut. Algeriet kom ind på den strategiske bane. Det

skyldtes, at siden Algeriet opnåede uafhængighed af Frankrig i 1962, har de to lande kæmpet om at blive Maghrebs største og vigtigste magt. I 1963 kom det oven i købet til en kortvarig krig – kaldet ‘Sandkrigen’ – som varede næsten en måned. Den udspillede sig i området omkring den algeriske by Tindouf, der ligger tæt ved den algerisk-marokkanske grænse – langt nede i Sahara. Krigen skyldtes, at Frankrig havde ‘taget’ dette område fra Marokko og indlemmet det i det franske Algeriet. Efter uafhængigheden krævede Marokko området tilbage, hvorimod det algeriske regime hævdede, at de fransk-algeriske grænser var ukrænkelige. Ingen af parterne vandt krigen. De stoppede derfor kampene og blev enige om, at der ikke skulle røkes ved grænserne. Siden 1963 har der ikke været krig mellem de to lande. Men forholdet er iskoldt pga. marokkansk besættelse af Vestsahara. Algeriet har siden 1975 støttet oprørsbevægelsen i Vestsahara mod Marokko.

I 1963 tog FN sagen op om ‘Spansk Saharas’ fremtid. ‘Spansk Sahara’ kom på FN’s liste over ‘oversøiske kolonier, der har ret til selvbestemmelse og uafhængighed’. I 1965 besluttede FN’s Generalforsamling, at Sahara skulle ‘frigøres fra kolonial dominans’. Denne beslutning betød, at den anti-koloniale saharawi-bevægelse blev oprettet. Demonstrationer mod den spanske kolonialisering startede, men igen blev der slået hårdt ned på demonstranterne. Resultatet blev, at saharawi-folket radikaliserede modstandsbevægelsen, og Polisario- Fronten (Frente Popular para la Liberación de Saquia el Hamra y Rio de Oro) blev stiftet i 1973. I 1975 trak Spanien sig ud af Spansk Sahara.

Til trods for at en FN-mission i 1975 anbefalede, at området skulle være uafhængigt, meddelte Marokkos kong Hassan II, at den marokkanske befolkning skulle ‘tilbageerobre’ området. I 1975 meldte over en halv million frivillige marokkanere sig til ‘den grønne march’, som marchen blev døbt, fordi de frivillige på deres march gik med det grønne flag (Islams farve) i den ene hånd og med Koranen i den anden. Få dage efter enedes Marokko, Mauretanien og Spanien om, at Vestsahara skulle deles mellem Mauretanien og Marokko. De to landes tropper rykkede ind i området. Militariseringen forårsagede, at næsten halvdelen af området saharawier flygtede til Tindouf, hvor Algeriet tillod oprettelsen af flygtningelejre. Som modtræk udråbte Polisario *Den Demokratiske, arabiske Saharawi Republik* (RASD). Den angreb de to landes militærforlægninger. Det lykkedes Polisarios guerillasoldater at vinde flere sejre. Polisario rettede endog angreb mod Mauretaniens hovedstad Nouakchott. Derfor underskrev Mauretanien en fredsaftale med Polisario i 1979, og Mauretaniens

tropper blev trukket ud. Det var lykkedes nogle få tusinder guerillasoldater at vinde over en stat. Men Polisario kunne ikke vinde over den store marokkanske hær. Imidlertid udøvede Polisario bemærkelsesværdig modstand med sin 'hit and run'-strategi. Derfor godtog Hassan II i 1981 princippet om en folkeafstemning om selvstyre, mens han samtidig gjorde sit bedste for at ændre på styrkeforholdet i Vestsahara. Den marokkanske hær byggede en 'sikkerhedsmur', der strækker sig fra den nordlige del af Vestsahara (tæt på Tindouf) og til den sydlige del – tæt på Mauritanien. Den er ca. 1700 km lang. Formålet med muren var dels at udmatte guerillasoldaterne, dels at lukke saharawierne ude fra området, medmindre de underlagde sig det marokkanske styre.

'Sikkerhedsmuren' er næsten umuligt at forcere. Det var derfor slut med Polisarios militære kamp i 1986, hvor 'muren' stod endeligt færdig. Men konflikten fortsatte som en politisk konflikt på internationalt niveau. FN forsøgte i 1992 at finde en løsning på konflikten ved at foreslå en våbenhvile, som FN skulle overvåge. Marokko skulle begrænse sine tropper i Vestsahara, og endelig skulle der være en folkeafstemning, hvor valget skulle stå mellem uafhængighed eller integration i Marokko. Denne proces skulle overvåges af FN's valgmission i Vestsahara, MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara).

Der blev etableret våbenhvile i 1991 mellem Marokko og Polisario. FN sendte observatører til området for at udarbejde stemmelister til folkeafstemningen. Men Marokko og Polisario var uenige om, hvem der var stemmeberettiget. Først i 1999 blev en midlertidig vælgerliste publiceret. Men også denne gang var der uenighed om antallet af stemmeberettigede. Der var og er stadig tilsyneladende ingen løsning på dette problem.

I 1999 døde Marokkos Hassan II, og hans søn Muhammed VI overtog tronen. Forventningerne til den nye konge var store, fordi det så ud til, at han var reformivrig og måske derfor ville bløde op på situationen i Vestsahara. Samtidig var den tidligere amerikanske udenrigsminister, James Baker, FN's specielle udsending i Vestsahara-konflikten. Han fremlagde i 2003 en fredsplan, som umiddelbart syntes at give imødekommer til begge parter. I planen blev det foreslået, at alle marokkanske – og saharawi-fanger – blev løsladt. Derefter skulle der oprettes en overgangsfase på ca. 5 år, hvor saharawierne skulle have retten til intern administration af Vestsahara. Endeligt skulle der afholdes

folkeafstemning. Ifølge planen ville der være tre muligheder: 1) fuld integration i Marokko, 2) autonomi inden for den marokkanske stat, 3) fuld uafhængighed. Alle, der havde boet i regionen siden 1999, skulle være stemmeberettigede. Det ville betyde, at de marokkanere, der var flyttet til regionen efter 1999, blev stemmeberettigede. Polisario og Algeriet accepterede planen, hvorimod Marokko afslog, fordi det ikke ville høre tale om muligheden for uafhængighed.

Siden Bakers kuldsejlede forslag er der ikke sket nogen indrømmelser fra marokkansk side. Men USA har siden terroren i Casablanca i 2003 forsøgt at presse Marokko til at give indrømmelser, fordi USA har en interesse i, at Algeriet og Marokko arbejder sammen om terrorisme. Grænsen mellem Marokko og Algeriet er lukket både pga. Vestsahara-konflikten og pga. begge landes angst for hinandens terrorister. Det er derfor umuligt at regionalisere og føre fælles kamp mod mulig terror.

Situationen er alvorlig her i 2007. Den marokkanske befolkning i Vestsahara er begyndt at stille spørgsmålstegn ved den marokkanske besættelse af Vestsahara. Saharawierne – både i lejrene i Tindouf og i det besatte Vestsahara – er ved at miste tålmodigheden. Der er grænser for, hvor lang tid de vil vente på en løsning. EU og diverse menneskerettighedsgrupper publicerer rapporter om situationen; men det er alt. Den danske regering foreslog i FN's Sikkerhedsråd i 2006, at FN-resolutionen af 31. oktober om fortsættelse af MINURSO's tilstedeværelse også skulle indeholde en fordømmelse af Marokkos overtrædelse af menneskerettigheder i Vestsahara. Men Frankrig, som er det marokkanske dynastis tætte allierede, modsatte sig dette forslag. Dermed faldt forslaget.

Overtrædelse af menneskerettigheder

I lejrene besøgte jeg en menneskerettighedskomite, der på eget initiativ havde samlet informationer om overtrædelse af menneskerettigheder i det besatte Vestsahara. Deres dokumentation, som bekræftes i en FN-rapport fra 2006 er rystende bevis på marokkansk overtrædelse af menneskerettigheder i Vestsahara.

Demonstranter er blevet tæsket til døde på vej til fængsel. Andre er døde i fængsel. Nogle af de unge saharawier, som brændte det marokkanske flag, fik i maj 2005 domme på op til 15 og 20 år for den

forseelse. Der er tilfælde, hvor saharawi-fanger i årevis sidder med bind for øjnene og hænderne bundet. Andre har fået hældt ætsende stoffer over sig.

I 1999 demonstrerede unge saharawier for bedre sociale forhold. Svaret var tæsk og fængsel. I 2005 demonstrerede de for Vestsaharas uafhængighed. Svaret var endnu engang tæsk og fængsel. De sociale krav blev aldrig imødekommet, og den politiske situation er stadig den samme. Det faktum har medført en radikalisering af de unge. De har startet en 'intifada' mod den marokkanske besættelse af Vestsahara. De sammenligner dermed deres kamp med de unge palæstinenserers intifada mod Israel.

De unges intifada i Vestsahara går ikke upåagtet hen hos de unge i Tindouf-lejrene. Demonstranterne anses som helte i kampen mod det forhadte marokkanske styre. Der var krigsstemning blandt de unge. De anså krig som en mulighed for at få mening i deres trøstesløse 'no future' tilværelse. Samtidig med den sociale og politiske radikalisering af de unge i Vestsahara, er Polisario ved at foretage en våbenkoncentration i Algeriet tæt på Tindouf. Situationen er spændt. Den 30. april 2007 udløber MINURSO's mandat. Det er vanskeligt at forestille sig et scenario, hvor MINURSO trækker sig. I så tilfælde ville det betyde eskalering af volden.

Kombinationen af den sociale vold, de politiske krav om selvstændighed og de unges radikalisering har ændret situationen. Det ved det marokkanske styre udmærket godt. Derfor har det meddelt, at det i april 2007 vil fremlægge et såkaldt 'memorandum' i FN om 'udstrakt' selvstændighed. Officielt har Marokko siden 2003 foreslået udbredt selvstændighed. Men hvad det betyder i praksis, er der ingen, der ved. Grunden til, at styret aldrig har præciseret, hvad han mener med dette udtryk, er at dette løfte kræver omfattende ændringer af forfatningen, som styret givetvis ikke er klar til at foranstalte. Det skyldes, at Vestsahara betragtes som en integreret del af Marokko - som en del af den marokkanske identitet.

Marokko har vanskeligt ved at opgive Vestsahara, og Algeriet har svært ved at opgive sin ubetingede støtte til Polisario. Men de regionale og interne omstændigheder er under udvikling. Marokkanske politikere og nogle medier er begyndt at diskutere Vestsaharas fremtid. Et nyt liberalt centrumparti ved navn *Alliance et Liberté* ser krisen i Vestsahara som en anledning til at demokratisere Marokko.

Der er stadig flere marokkanske journalister, der åbent taler om nødvendigheden af demokratisering af det politiske liv for at kunne få en løsning på Vestsaharas fremtid. Men meget ofte får journalisterne bøder og/eller bliver smidt i fængsel pga. deres kritik af dynastiets politik.

USA interesser sig nu for en løsning af konflikten. Det skyldes især kampen mod terrorismen. NATO ønsker også at udvide sit aktionsområde til at indbefatte det sydlige algeriske og marokkanske Sahara i kampen mod terrorismen. Derfor arbejder USA og NATO på, at de marokkanske styrker involveres i kampen for at gøre regionen mere stabil. En forudsætning herfor er, at Marokko ikke er indblandet i lokale konflikter – særligt med Algeriet. Men et er amerikansk interesse og også europæisk interesse i at fremme stabilitet i Nordafrika, noget andet er om Marokko, Algeriet og saharawierne vil indgå kompromisser. Marokko holder på sin territoriale integritet, mens algerne og saharawierne har selvstændighed som princip.

Der er en krigsgejst i lejrene i Tindouf. Tilslutningen til intifadaen i det besatte Vestsahara er stigende. Samtidig er Marokko og Algeriet fastlåste i deres gamle positioner til trods for en begyndende offentlig debat om Vestsaharas fremtid. En løsning på konflikten kræver, at ingen af de involverede parter i konflikten bliver total vinder. Alle skal indgå kompromisser. Det er vanskeligt at se, hvordan det kan lade sig gøre, medmindre USA og EU sætter tommelskruerne på både Algeriet og Marokko.